

תורה שבעל פה

בית, חינוך ומשפחה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	(16×4)	–	64	נקודות
פרק שני	{	–	(12×3)	36	נקודות
אנ:					
פרק שלישי					
סך הכול	–			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (64 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 16 נקודות).

1. טובים השניים מן האחד

א. על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, הכינויים של אדם וחווה בשני סיפורי הבריאה בפרשת בראשית מבטאים שתיים ממטרות הנישואין.

(1) מה הם הכינויים של אדם וחווה בסיפור הבריאה הראשון, ומהי מטרת הנישואין שבאה לידי ביטוי בכינויים אלה?

(2) מה הם הכינויים של אדם וחווה בסיפור הבריאה השני, ומהי מטרת הנישואין שבאה לידי ביטוי בכינויים אלה?

(7 נקודות)

ב. המדרש מספר על שיחה בין מטרונה ובין רבי יוסי בן חלפתא, שבעקבותיה: "מה עשתה [המטרונה]? שלחה והביאה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידה אותן שורות־שורות..." (ויקרא רבה, פרשה ח, א).

(1) מה רצתה המטרונה להוכיח באמצעות המעשה שעשתה, ומה היו התוצאות של מעשה זה?

(2) על פי רבי יוסי בן חלפתא, מה הקב"ה עושה מאז בריאת העולם, ומה אפשר ללמוד מכך? (9 נקודות)

2. יצר ויצירה

א. "כדי להדליק אש גדולה אין צורך ביותר מגפרור אחד" (הרב אלימלך בר שאול).

הסבר דברים אלה בהקשר של איסור נגיעה. (4 נקודות)

ב. (1) בנוגע לרחצה מעורבת כתב הרב צבי יהודה הכהן קוק:

"איך יעלה על הדעת להתרחץ עם נשים שאינן לבושות? ... אנשים משיבים ומסבירים: 'כך התרגלנו'.

זו תשובה שטחית..." ("צניעות", גן נעול).

הסבר מדוע תשובה זו שטחית.

(2) הרב צבי יהודה הכהן קוק המשיך וכתב:

"אין על רחצה מעורבת שום תירוץ חוץ מן היצר... כנגד היצר, חונן האדם בדעת" (שם).

על פי ציטוט זה, הסבר את הדרך שהציע הרב צבי יהודה הכהן קוק להתמודד עם היצר.

(7 נקודות)

ג. על פי הרב אלישע אבינר, אדם הנלחם ביצר הרע הוא כאדם המטפס על הר גבוה. הסבר את הדימוי הזה.

(5 נקודות)

3. קידושין ונישואין

- א. חתן רשאי לברך את ברכות האירוסין, אולם ברוב קהילות ישראל נהוג שהרב הוא המברך אותן. כתוב שני נימוקים למנהג זה. (5 נקודות)
- ב. במשנה במסכת קידושין כתוב: "האישה נקנית בשלוש דרכים". הסבר את ההבדל בין קניין של חפץ ובין קניין שבקידושי אישה. (6 נקודות)
- ג. ציין באיזה שלב במעמד החופה נהוג לקרוא את הכתובה, והסבר מדוע נהוג לקרוא אותה דווקא בשלב זה. (5 נקודות)

4. בניית הבית

- א. בגמרא מובא סיפור על בן בבל שעלה לארץ-ישראל ונשא אישה בת הארץ. לאחר זמן מה כעס הבעל על אשתו. בסוף הסיפור אמר בבא בן בוטא לאישה: "את עשית רצון בעלך, המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא" (נדרים, סו, ע"ב).
- (1) כתוב מדוע כעס הבעל על אשתו, והסבר למה התכוון בבא בן בוטא במילים "את עשית רצון בעלך".
- (2) מה גרם להידרדרות היחסים בין בני הזוג, ומה אפשר ללמוד מסיפור זה על חיי הזוגיות? (11 נקודות)
- ב. "אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא... והבאת שלום". הביטוי במשנה הוא "הבאת שלום" ולא "עשיית שלום". על פי הפירוש של הרב ישראל ליפשיץ ("תפארת ישראל") שלמדת, מהו הערך שאפשר ללמוד מן השימוש בביטוי "הבאת שלום"? (5 נקודות)

5. חובות ביחסי הורים וילדים

- א. אדם שראה את אביו עובר על דברי תורה – כיצד עליו להעיר לאביו, ומדוע עליו להעיר לו דווקא בדרך זו? (3 נקודות)
- ב. על פי הגמרא, האב חייב לפרנס את ילדיו עד שיהיו בני שש. הרבנות הראשית לישראל ראתה צורך לקבוע גילים אחרים: לפני הקמת המדינה היא קבעה שאדם חייב לפרנס את ילדיו עד גיל חמש-עשרה, ובשנים שלאחר מכן קבעה שיש לפרנסם עד גיל שמונה-עשרה. כתוב שתי סיבות לשינויים אלה של הרבנות הראשית. (6 נקודות)
- ג. הרב שאול ישראלי הבחין בין השלב שבו האב חייב ללמד את בנו לקיים כל אחת מן המצוות ובין השלב שבו ה"מצווה... מוטלת גם על הילד עצמו". הדגם באמצעות מצוות ציצית את שני השלבים בחינוך הילד לקיום מצוות. (1)
- (2) הסבר את התועלת שבכל אחד מן השלבים האלה לחינוך הילד. (7 נקודות)

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני (36 נקודות)

אם למדת פרקים א'–י"א מן החוברת, ענה על שלוש מן השאלות 6–10 (לכל שאלה – 12 נקודות).

6. מתי להינשא?

- א. הסבר מדוע "אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה" (קידושין, מא, ע"א). (4 נקודות)
- ב. בגמרא מסופר שרב הונא סירב להביט בפניו של רב המנונא מפני שרב המנונא היה בן יותר מעשרים שנה ועדיין לא נשא אישה.
- ג. על פי רב הונא, הסבר מדוע יש להתחתן בגיל צעיר (עד גיל עשרים). (4 נקודות)
- ד. הרמב"ם התיר לאדם לדחות את נישואיו כדי שיוכל ללמוד תורה.
- ה. מהו הכלל ההלכתי שעל פיו התיר זאת הרמב"ם? (4 נקודות)

7. מצוות עונה

- א. יש הבדל בין הכינוי לקשר הפיזי בין איש לאשתו בלשון נקייה ובין הכינוי המקובל בעולם הרחב לקשר זה.
- (1) כיצד מכונה הקשר הפיזי בין איש לאשתו בלשון נקייה?
- (2) הסבר את ההבדל המהותי בין שני הכינויים.
- (6 נקודות)
- ב. על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאשתו "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי... והן מפליאות בפיקחותן וב'חדישותן' " ("ובקשתם משם", איש ההלכה).
- כתוב דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבר את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו. (6 נקודות)

8. טומאה וטהרה

- א. ציין על פי הסדר את שלוש השלבים בתהליך הטהרות האשה מטומאת נידתה, והסבר מה על האשה לעשות בכל אחד מן השלבים. (6 נקודות)
- ב. הראי"ה קוק הסביר את החשיבות של תהליך הטהרות: "טהרה כזאת שתישא עליה רק את תו ההיגיינה, לא תעצור כוח לפעול את הפעולה הנפשית הזאת שהיא חותכת חיים רוחניים וקדושים לאומתנו" (פנקסי הראי"ה).
- (1) איזו מטרה של תהליך הטהרות שולל הראי"ה קוק?
- (2) מהי המטרה של תהליך הטהרות על פי הראי"ה קוק?
- (6 נקודות)

9. כיסוי ראש

- א. (1) בפרשת סוטה נאמר: "ופרע את ראש האשה" (במדבר, ה', י"ח).
מפסוק זה נלמדו שתי אפשרויות בנוגע לדרך שבה אישה נשואה צריכה לנהוג מדאורייתא בשער ראשה.
מה הן שתי האפשרויות?
(2) הרב משה פיינשטיין פסק שאישה נשואה רשאית להקל ולגלות מעט שערות משיער ראשה. הוא הוכיח זאת מדרך־שם הפסוק "ופרע את ראש האשה" (במדבר, ה', י"ח).
הסבר את הוכחתו מדרך־שם הפסוק.
(8 נקודות)
- ב. בגמרא מסופר שקמחית הקפידה הקפדה מיוחדת בנוגע לכיסוי ראשה.
מה הייתה ההקפדה המיוחדת של קמחית, ולפי דבריה מה היה שכרה בעבור הקפדה זו? (4 נקודות)

10. שאלות קצרות

- ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 6 נקודות).
א. כתוב את שני התנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת ימי המשתה.
ב. הסבר מדוע "שטר הכתובה הוא תקנת השלום בין הבעל ואשתו" (הרב אברהם ישעיהו קרליץ, חזון אי"ש).
ג. כבר בשלבי ההיכרות הראשונים בין בני זוג, עוד לפני החתונה, אפשר להבחין בדרכי התנהגות של בן או בת הזוג שיכולות להעיד על אופי אלים.
ציין שתי דרכי התנהגות כאלה, וכתוב מה צריך לעשות במקרה שמבחינים בהן.

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שלישי (36 נקודות)

אם למדת פרקים א'–ו', י'–י"ד מן החוברת, ענה על שלוש מן השאלות 11–15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

11. מתי להינשא?

- א. הסבר מדוע "אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה" (קידושין, מא, ע"א). (4 נקודות)
- ב. בגמרא מסופר שרב הונא סירב להביט בפניו של רב המנונא מפני שרב המנונא היה בן יותר מעשרים שנה ועדיין לא נשא אישה.
על פי רב הונא, הסבר מדוע יש להתחתן בגיל צעיר (עד גיל עשרים). (4 נקודות)
- ג. הרמב"ם התיר לאדם לדחות את נישואיו כדי שיוכל ללמוד תורה.
מהו הכלל ההלכתי שעל פיו התיר זאת הרמב"ם? (4 נקודות)

12. התנהלותה של משפחה

- א. (1) "הנשים פטורות מתלמוד תורה... ואף על פי כן חייבות ללמוד" (הרב יצחק יוסף, ילקוט יוסף).
על פי הרב יצחק יוסף, כתוב מהו הלימוד שהנשים חייבות ללמוד, וציין שתי דוגמאות ללימוד זה.
(2) על פי הרב יצחק יוסף, הסבר מדוע נשים חייבות לברך את ברכות התורה.
(7 נקודות)
- ב. הרב יעקב אריאל הסביר על פי החפץ חיים מדוע נשים חייבות בלימוד תורה בימינו.
כתוב את שני הנימוקים שלו לכך. (5 נקודות)

13. קרבה בין האיש לאישה

- א. יש הבדל בין הכינוי לקשר הפיזי בין איש לאישה בלשון נקייה ובין הכינוי המקובל בעולם הרחב לקשר זה.
(1) כיצד מכונה הקשר הפיזי בין איש לאישה בלשון נקייה?
(2) הסבר את ההבדל המהותי בין שני הכינויים.
(6 נקודות)
- ב. על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאשתו "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי... והן מפליאות בפיקחותן וב'חדישותן' " ("ובקשתם משם", איש ההלכה).
כתוב דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבר את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו. (6 נקודות)

14. סוגה בשושנים – קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

- א. המדרש שואל: "וְאִשָּׁה כִּי יִזְבּ זֶבֶד דָּמָה יָמִים רַבִּים" (ויקרא, ט"ו, כ"ה) – והלוא שבעת ימי נידה הן, ולמה קרא אותן ימים רבים?" (מדרש תנחומא).
מהי תשובת המדרש על שאלתו? (3 נקודות)
- ב. כתוב את הפירוש המילולי של הביטוי "סוגה בשושנים", והסבר את הקשר בין ביטוי זה ובין הלכות טהרת המשפחה. (6 נקודות)
- ג. ציין על פי הסדר את שלושת השלבים בתהליך היטהרות האישה מטומאת נידתה. (3 נקודות)

15. שאלות קצרות

- ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א–ג (לכל סעיף – 6 נקודות).
- א. כתוב את שני התנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת ימי המשתה.
- ב. הסבר מדוע "שיטר הכתובה הוא תקנת השלום בין הבעל ואשתו" (הרב אברהם ישעיהו קרליץ, חזון אי"ש).
- ג. כבר בשלבי ההיכרות הראשונים בין בני זוג, עוד לפני החתונה, אפשר להבחין בדרכי התנהגות של בן או בת הזוג שיכולות להעיד על אופי אלים.
- ציין שתי דרכי התנהגות כאלה, וכתוב מה צריך לעשות במקרה שמבחינים בהן.

בהצלחה!